

להיות קצין מוכה (מיל.)

סיפור מן החיים מאת זאב צחור

באר-שבע, יום שישי בצהריים, 14.4.1978. יום יפה. שני סטודנטים וקיבוצניק, מעמידים שולחן קטן ליד "קפה מוקה" במרכז באר-שבע. כרוה קטנה ועליה רשום "שלום עכשיו" וגליזנות החתמה.

למעשה הם לא הספיקו להציב את השולחן. ממש תוך שניות ספורות עטו עליהם יושבי בתי הקפה שבמרכז. הכרוה וגליזנות ההתמה (הריקים) הושחתו. השולחן נרמס והם עצמם הוכו. אחד מהם הצליח להריץ מלט אל תחנת המשטרה. המרחק 100 מטר מהמקום, ולהוציאה. זוג שוטרים הגיע בניחותא: מי היכה אתי? כם מדוע?

לך תדע מי בדיוק היכה. לך תצביע באצבע. בעצם, השוטרים ידעו שאין כל סיכוי לגלות מי בדיוק, מקרב אותם עשרות יושבי-קרנות. עט על המחתימים. האליי השוטרים היו אדיבים והיכונים למול ההמון, ש הלך וגאה מרגע לרגע. הם שאלו ברוב אדיבות את המוכים אם בדעתם להגיש תלונה. המחתימים, הסרי אונים ומובסים, היו בעמדת התגוננות נחותה: ה" המון מסביבם צעק, "קומוניסטים", "מחבלים", "הם משקרם", "מי, מי נגע בכם בכלל, נבלות!". השוטרים נתנו להם להבין שאם יתלוננו הם עתידים לדין ולספוג עלבון נוסף. שהרי העובדה שהם הפריעו מים שבהם ודאי כבר נבלעו בהמון הסואן. את הסדר הציבורי מוכחת מתוך הרתאתם בהעמדת

השולחן, ואילו מי היכה אותם אין הם יכולים לומר... הסיפור הזה, אמיתי ובעבר בעצמות. לא יופיע בעתונות. המחתימים, תמימים וחסרי נסיון, לא הכינו עתונאים, הכל היה כהרף-עין. מי שמכיר את באר-שבע ובעיקר את האוכלוסיה היחשבת בבתי-קפה מסויי מים במרכזה, אינו יתמה אלא על תמימותם של המחתימים. אין סיכוי להצמיד שולחן החתמה למען "שלום עכשיו" במרכז באר-שבע ביום שישי בצהריים. צעקות המתפרעים והמת הועם של דמוסת השולחן גילמו אינסטינקטים עמיקים של שינאה עיוורת וכמיהה לאלימות של המון מוסת.

סוציולוגים ופסיכולוגים עסקו רבות בגטייה המוחלית-טרימכט של שכבות נחשלות ללא-אמנות קיצוניות. ובביטויים האלימים של לא-אמנות זאת. היסטוריונים עסקו במצבים שבהם שכבות אלה מקבלות לגיטימציה לפעילותן מהשלטונות, ובתוצאות המרת של הפניית דעם ההמון מן הממשלה אל "בוגדים מבפנים". שניים שביקשו לחתום על העצומה, מורה (הסתבר שהוא סג"ד במילואים) ומדריך חקלאי (טייס קרבי במילואים), מצאו עצמם במרכז המהומה, מוכים גם הם. כמו לאחר הלהם הם ישבו ותהו על מה שהתרחש. הדבר המטריד ביותר היה תאשת הניכור בינם לבין ההמון שעט עליהם. כאילו מדובר בשני עולמות שני גים לחלוטין. החלוקה בין העולמות הייתה חד-משמית עיתן מי שמכיר את צה"ל זאת בעיית הריבוד התברתי הקשורה בו, יכול היה להכיר בנקל שחלק גדול מן המכים — שגילו במרכז באר-שבע רח קרבת לעילא — שייך לרובד שאיננו משרת כלל בצה"ל וחלקו האחר ממלא בצבא תפקידי שירות שוליים.

הטייס המוכה, בעל ותק של שתי מלחמות הרבה גיחות ובינהן, סיפר שבטייסת שלו איהדים רוב הטיי סים את הרעיון של "שלום עכשיו". אבל הם רק מיעוט מבוטל מול מאות אנשי השירותים בטייסת. שהם בעד בנין.

בסערת נפשו הוא דיבר על תחושת חוסר-האונים של הטייס ותיק הקרבות, הכמה ל"שלום עכשיו", אל מול הרוב הדמוקרטי (מאות אנשי השירותים בטייסת שלו). תיושב במיקלט בעת קרב והרגיל דווקא ל"שלום בטוח".

"חותם" 21.4.78

ומה יכול להיות יותר שקט, יפה, תרבותי, מחור נד, נחמד, טוב ואידילי מזה?

אך לפתע...

אך לפתע, "תוך שניות ספורות", מופרת האידיליה. כל הסדר הטוב והיפה והתמים הופך באחת לברדק אימים. "יושבי בתי-הקפה שבמרכז" עטים על שלושת הטובים, שוחרי השלום והאידיליה. זהו תיאור ממצה של מצב קפקאי אליו נקלעים שלושה אנשים תמימים ונחמדים. הם מבקשים שלום, אך לפתע עטים עליהם — הם באים בעט והנה עטים עליהם...

אך שיאו של התיאור הקפקאי בא לידי ביטוי מעור לה בתיאור הדמויות ומעשיהם. המשורר אינו מספר מי הם העטים. הוא גם אינו מתאר אותם. הוא מכנה אותם בשם "יושבי בתי-הקפה שבמרכז". אין להם פנים, אין להם נשמה, אין להם דמות — משל שאינם אנשים, שאינם בני אדם; אלא גוף מטושטש, חסר פנים, חסר דמות, חסר אנושיות — גוף אנונימי, לא אנושי, אלום, מפחד.

ויתרה מכך — בהיות הדמויות גוף אנונימי ואמי-בואידי, אין הן עושות שום דבר. המעשים מתוארים בלשון פאסיבית — "הכרוה וגליזנות ההחתמה הושחתו, השולחן נרמס והם עצמם הוכו".

כל מה שקורה לא נעשה על-ידי מישהו, אלא נע"שה למשהו. לא "יושבי בתי-הקפה" רומסים את השולחן, אלא השולחן — הקטן, היפה השקט, התמים — הוא שנרמס. אכן, תיאור זוועה מצויין מנקודת מבטו של שולחן קטן.

אך משמצליחים לבסוף הכרוה המושחתות, השול-

למטובים יש

חן הרמוס, ובני האדם, להבדיל מ"יושבי בתי-הקפה", המוכים להזעיק את עזרת המשטרה, הופך שוב המעב, באירוניה דקיקה ומושחת היטב, לאידיליה מלאכוכי תית — "זוג שוטרים הגיע בניחותא: מי היכה אתי? כם? מדוע?!"

לך תדע

סימן השאלה, התמים לכאורה, של השוטרים נותר ללא מענה — "לך תדע מי בדיוק היכה. לך תצביע באצבע".

שהרי המכים לא דמות להם ולא פרצוף, אז לך תדע. שהרי הם לא בני אדם, אלא "יושבי בתי-הקפה שבמרכז", אז לך תדע. לך תצביע באצבע על דמות מתוך גוף חסר פרצוף. לך תבדיל ביניהם. לך תדע. ואכן אומר המשורר — "בעצם, השוטרים ידעו שאין כל סיכוי לגלות מי בדיוק מקרב אותם עשרות יושבי-קרנות, עט על המחתימים".

שוב מודיש המשורר את חוסר אנושיותם של ה-עטים והמכים. הוא קורא להם, "אותם עשרות יושבי-קרנות". הוא מבדיל בחדות ביניהם — אותו גוף בט"לני של "אותם עשרות יושבי-קרנות" לבין שלושה אני-שים יוצרים, שלושה בני-אדם, "שני סטודנטים וקיבוצניק".

המשורר מודע לחוסר האונים שלו, לחוסר יכולתו לזהות בראדם מתוך גוף של לא-בני-אדם. הוא ממקד זאת על-ידי שימוש מבריק במילה "ודאי" — "האליי מים שבהם ודאי נבלעו כבר בהמון הסואן". המשורר אומר, "ודאי" מבלי שהוא בודק אם הם נעלמו או לא. כי הוא יודע בוודאות שהוא לא מסוגל לזהות אותם או להבדיל ביניהם.

את מכת הטקסט שבמיסגרת מצאתי במוסף ה"שבועי של "על המישר". קראתי והתמלאתי זעם. כבר שנים לא קראתי טקסט כזה מסריח, שכל קללה שב-עולם מתאימה לו כמו כפפה מלוכלכת ליד עונגה. אבל הפעם, לשם שינוי, במקום לקלל אני אנסה להסביר.

אידיליה

הפואמה נפתחת בתמונה אידילית, חן בתוכנה והן בסיגנונה — באר-שבע פסיק, יום שישי בצהריים פסיק, 14.4.78 פסיק, יום יפה נקודה. יום שלו ותמים פורש כנפיו על העיר. והנה מגיעים להם, בהמשך התיי-אור האידילי, שני סטודנטים וקיבוצניק.

מדוע מצא לנכון המשורר לתאר את הבאים דווי-קא כך? מדוע לא כתב למשל, "שני גבוהים ונמוך"? או "ממושקף, גיננ"י ומוזקן"? — כי רצה המשורר שנדע ששלושת הבאים הם אכן, "שני סטודנטים וקיבוצניק", ושלא מתאר לנו, חס וחלילה, שהיו אלו שני פועלים מלוכלכים ופלאח מסריח, למשל. הבאים אינם מלוכלכים ומסריחים, אבל הם גם אינם סתם אנשים — הם, "שני סטודנטים וקיבוצניק". הם אנשים טובים, מחונכים, תרבותיים, משכילים, נח"מים, הם אנשי מעלה, הם, "שני סטודנטים וקיבוצניק".

ושלושת המופלאים הניפלאים הללו בונים להם בשקט את פינתם האידילית וחקטנה במרכז באר-שבע ביום יפה. הם מעמידים שולחן קטן, כרוה קטנה — הכל קטן, תמים, שקט, יפה. והם גם מבקשים את האידיליה. הם חותרים אל האידיליה השלמה, הם רוי-צים "שלום עכשיו".